

ЕТНОГРАФСКИ
ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXVI(1)

Београд 2018.

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXVI (1)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXVI (1)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN

OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

LXVI

No. 1

Chief Editor:

Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Peter Finke, PhD (University of Zurich), prof. Karl Kaser, PhD (Karl-Franzens University, Graz), Gabriela Kilianova, PhD (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology Russian Academy of Sciences, Moscow), Ivanka Petrova, PhD (IEFEM – Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Jana Pospišilova, PhD (Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences, Brno), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), prof. Ljiljana Gavrilović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA, Belgrade), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board:

Prof. Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Marija Đokić (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2018

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXVI

свеска 1

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Karl-Franzens Universität, Грац), др Габриела Килианова (Етнолошки институт САВ, Братислава), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт етнологије и антропологије РАН, Москва), др Иванка Петрова (ИЕФЕМ – БАН, Софија), др Татиана Подолинска (Етнолошки институт САВ, Братислава), др Јана Поспишилова (Етнолошки институт АН ЧР, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), проф. др Љиљана Гавриловић (Етнографски институт САНУ), др Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ, Београд), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет:

Проф. др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирић (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Марија Ђокић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2018.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher:
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектор:
Ивана Башић

Превод:
аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

Примљено на X. седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној X 2018. године
на основу реферата академика Димитрија Стефановића.

Accepted for publication at the X meeting of the Department of Social Sciences SASA
on X 2018, based on the report of academician Dimitrije Stefanovic.

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у
базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the
Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk
samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central
and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can
be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference
Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD
(Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service),
CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Summary

I
Научни радови
Scientific Papers

Тема броја –

Историјске ретроспективе етнологије и антропологије
(ур. Мирјана Павловић)

Topic of the Issue –

Historical Retrospectives of Ethnology and Anthropology
(ed. Mirjana Pavlović)

- Мирјана Павловић, *Ретроспективе српске етнологије* 7-9
Mirjana Pavlović, *Retrospectives of Serbian Ethnology*
- Мирослава Лукић Крстановић, *Научне политике и истраживачки ентитети у историјској ауторефлексији: Етнографски институт САНУ* 11-32
Miroslava Lukić Krstanović, *Scientific Policies and Research Entities in Historical Self-Reflection: Institute of Ethnography SASA*
- Младена Прелић, *Војислав Радовановић као етнолог* 33-52
Mladena Prelić, *Vojislav Radovanović as an Ethnologist*
- Милош Рашић, *Оливера Младеновић и народне игре у контексту српске етнологије* 53-72
Miloš Rašić, *Olivera Mladenović and Folk Dances in the Context of Serbian Ethnology*
- Катарина М. Митровић, *Сребрица Кнежевић: оквир научног и наставног бављења етнологијом и антропологијом* 73-88
Katarina M. Mitrović, *Srebrica Knežević: Academic and Pedagogical Framework in Ethnology and Anthropology*
- Мирослав Валка, Јана Поспишилова, *Антропозеографски метод и његово место у развоју чешке/чехословачке етнологије* 89-100
Miroslav Válka, Jana Pospíšilová, *The Anthropogeographic Method and Its Place in the Development of Czech/Czechoslovak Ethnology*
- Зоранчо Малинов, *Утицај српске етнолошке научне мисли на развој македонске етнологије* 101-116
Zorančo Malinov, *The Influence of Serbian Ethnological Scientific Thought on the Development of Macedonian Ethnology*

Varia

- Драгана Амедоски, *Османска жена на Централном Балкану између стереотипа и стварности (16-18. век)* 119-137
- Dragana Amedoski, *Ottoman Woman in the Central Balkans: Between Stereotypes and Reality (16th-18th Century)*
- Милан Ранђеловић, *Захиде Баџи: један пример суфијске мистике из османског Ниша* 139-154
- Milan Randelović, *Zahide Bacı: An Example of Sufi Mysticism from Ottoman Niš*
- Ивана Башић, Александар Узелац, *Базилиск (змија-петао) и његова симболика у општем и јужнословенском контексту* 155-176
- Ivana Bašić, Aleksandar Uzelac, *Basilisk (Cockatrice) and its Symbolism in the General and South Slavic Context*
- Момир Самарџић, Миливој Бешлин, *Развој сточарске привреде на српском селу у 19. веку* 177-192
- Momir Samardžić, Milivoj Bešlin, *Development of Pastoral Economy in the 19th Century Serbian Village*
- Милина Ивановић Баришић, *Београдска околина: етнолошко-антрополошка истраживања* 193-205
- Milina Ivanović Barišić, *The Environs of Belgrade: Ethnological and Anthropological Research*
- Stojanche Kostov, *Dance Tradition of the Macedonian Diaspora in Serbia (Following the Research of Ethnochoreologist Mihailo Dimovski in Glogonj and Jabuka)* 207-216
- Стојанче Костов, *Плесна традиција македонске дијаспоре у Србији (по примерима истраживања етнокореолога Михаила Димовског у Глогоњу и Јабуци)*

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Ђурђина Шијаковић, *Ретроспективе и перспективе етнологије и антропологије* 217-221
- Бојана Богдановић, *Мали лексикони српске културе – Етнологија и антропологија* 221-223
- Никола Крстовић, *Сећање на сећања* 223-225
- Sonja Žakula, Jadranka Đorđević Crnobrnja, *Art Practices and Urban* 226-227

*Promenades: Belgrade's Knez Mihailova Street vs. Dionysius
the Areopagite Promenade in Athens*

Нина Аксић, *Истраживања Новог Пазара и околине – некадашњи
и савремени изазови* 228-234

Тема броја:

**Историјске ретроспективе етнологије и
антропологије**

(ур. Мирјана Павловић)

Topic of the Issue:

**Historical Retrospectives of Ethnology and
Anthropology**

(ed. Mirjana Pavlović)

Мирјана Павловић

Етнографски институт САНУ, Београд
mirjana.pavlovic@ei.sanu.ac.rs

Ретроспективе српске етнологије

Тема прве свеске *Гласника Етнографског института САНУ* за 2018. годину нуди поглед уназад на личности, установе и теоријско-методолошке правце у српској етнологији (и антропологији). „Историјске ретроспективе етнологије и антропологије“ представљају групу научних радова који дају нове доприносе критичким интерпретацијама дисциплинарне прошлости у нас. Разматрања етноантрополошке историје су последњих година све бројнија у Србији и суседним земљама, и овај темат употпуњује овај успешан низ студија, настојећи да додатно осветли развој етнологије у 20. веку на овдашњем простору. Већина радова у овом темату настала је као резултат излагања на међународној научној конференцији „Ретроспективе и перспективе етнологије и антропологије“ (Сирогојно, 8. до 10. септембар 2017. године) којом је обележена седамдесета годишњица оснивања Етнографског института САНУ.

Темат обухвата шест радова, од којих су два иностраних, а четири домаћих аутора. Инострани аутори већином обрађују утицај српске етнологије, пре свега утицај Цвијићевог антропогеографског метода истраживања, на етнологију у Македонији и Чехословачкој. Три домаћа рада посвећена су појединим значајним личностима српске етнологије који су деловали између два светска рата па до деведесетих година прошлог века, док један анализира утицај државне политике на научну политику и етнолошку продукцију Етнографског института САНУ од његовог оснивања. Ретроспектива етнолошке мисли и анализа улоге како појединаца тако и институција у њеном развоју од зачетка до краја 20. века, дала је и нови поглед и разумевање како на развој дисциплине у целини, тако и на проширење предмета истраживања, али и на примену различитих теоријско-методолошких приступа проучавања различитих феномена. Осим тога, аутори осветљавају како шири друштвено-политички контекст, тако и различите културне и научне политике које су из њега истицале, али и утицале на рад етнолошких институција и појединаца.

Разматрајући рад Етнографског института САНУ и његових сарадника од оснивања 1947. године до данас, Мирослава Лукић Крстановић осветљава позадину институционалног деловања у науци, односно етнологији/антропологији. Анализирајући научну политику и њену примену на институционалном и индивидуалном плану у Институту применом

ретроспекције, интроспекције и екстропспекције, разматра и указује на превирања, слојевитост, контрадикторност и противречност примењених различитих научних стратегија кроз време, а као одговор на различите научне и друштвене циљеве, те нормативне и административне захтеве.

Анализирајући рад Војислава Радовановића, Младена Прелић прво разматра однос између Цвијића и Радовановића као његовог ученика у светлу односа између антропогеографије и етнологије и констатује да је то утицало на Радовановићев рад да оде у правцу интердисциплинарности и усмерења на етнологију и фолклор. Његов допринос ауторка види у бављењу разноврсним, па и ретким, етнолошким темама о традиционалном костиму, локалним култовима и обичајима (нпр. лапот), храни, оружју итд. Истичући да га интердисциплинарност и методе теренског рада (културна интимност, емпатија према саговорницима, навођење изворних исказа) „чине веома модерним“, трагање за изолованим срединама и њиховим архаичним, „аутентичним“ облицима културе задржавају га, пак, у оквирима „традиционалне“ етнологије. Његов „грех“ ауторка види у односу према питању идентитета становништва „Јужне Србије“, односно Македонаца, што је било у складу са државном политиком између два светска, рата. На крају, истиче и његов велики допринос оснивању Етнографског института САНУ, чији је био и први директор, као и покретању Гласника Етнографског института САНУ.

На основу архивског материјала, разговора са сарадницима, али и доступне литературе, у раду Милоша Рашића даје се биографија Оливере Младеновић, која се бавила народним играма – плесом, и представљала је најзначајнију личност за развој тог поља истраживања. У свом раду она се бавила феноменом, не тако честим у нашој етнологији, и то на основу метода архивских истраживања, теренског и кабинетског рада, повезујући и ситуирајући добијене информације у социокултурни контекст. Оливера Младеновић је и оснивач Националног ансамбла *Коло*, а од 1962. године до пензионисања радила је и у Етнографском институту САНУ.

У раду Катарине Митровић анализира се допринос Сребрице Кнежевић проучавањима у српској етнологији, пре свега проблемима народне медицине, исхране и етнологије света, али се осветљава и њен лик жене истраживача и професорке Етнологије света на Катедри за етнологију Филозофског факултета у Београду. У раду се посебно акцентује њен метод теренског рада, као и примена нових, пре свега, визуелних техника у настави.

Мирослав Валка и Јана Поспишилова анализирају рад Карела Хотека и Драхомире Странске, који су једни од утемељивача чехословачке етнологије, као и допринос географа Јиржиа Крала. Њихова методологија истраживања темељила се на антропогеографској методи инспирисаној Јованом Цвијићем. Основни циљ био је израда етнографског атласа. Рад на атласу је прекинут седамдесетих година прошлог века због политичких околности, а потом је обновљен у Етнолошком институту Академије наука

Чешке Републике 1989. године, али другачије конципиран, уз бројне дебате и контроверзе.

Анализа утицаја српске етнолошке мисли на формирање и развој македонске етнологије и то, како научног кадра, тако и етнолошких институција (Катедра за етнологију између два светска рата и непосредно после њега, музеји и институти) од периода између два светска рата до данас, дата је у раду Зоранча Миланова. Највећи део рада посвећен је утицају антропогеографске школе Јована Цвијића, пре свега посредством његових ученика (Војислав Радовановић). У завршном делу рада разматра се и утицај других праваца српске етнологије, а преко ње и кретања у европској и светској етнологији и антропологији, пре свега посредством старијег и млађег професорског кадра (Миленко Филиповић, Јован Ердељановић, Тихомир Ђорђевић, Петар Влаховић, Душан Бандић и други) Катедре за етнологију Филозофског факултета у Београду, на којој су различите степене образовања стицали македонски етнологи, као и преко литературе, односно радова поменутих аутора.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /

главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Три пута годишње. - Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242